

21. ÉRZÉSEINK: SZÉGYEN

Gyülekezeti óraszám: 1. Egyházi iskolák óraszama: 1.

TEOLÓGIAI ALAPVETÉS

Felhasznált irodalom:

BARTA, T. (szerk.), Keresztyén Bibliai Lexikon, Budapest 2000.

BUCHBERGER (Hrsg.) Lexikon für Theologie und Kirche, Freiburg 2006.

COENEN, L., Theologisches Begrifflexikon zum Neuen Testament, Wuppertal 1967.

OSTERLOH, U./ENGELLAND H. (Hrsg.) Biblisch-Theologisches Handwörterbuch zur Lutherbibel, Göttingen 1959.

VIZIN, G., Elmerülni a szégyenben, in: Mindennapi pszichológia, 2014/5. szám.

HORVÁTH-SZABÓ, K., Büntudat-bűnbánat, <http://vigilia.hu/regihonlap/2002/3/horvath.html>.)

A pszichológia megkülönbözteti egymástól a szégyen és a büntudat érzését. A szégyen egy olyan megalázott állapot, amelyben az érintett személy zavarodottságot érez viselkedése vagy tette miatt, mert azt érzi, hogy mások hibáztatják, lebecsülik, önbecsülésében megsértették. A szégyen egy önértékelési érzélem, az énképre vonatkozik, az ember szeretné elrejtetni önmagát. Ha szégyenkezünk, akkor azt érezzük, hogy nem olyanok vagyunk, amilyenek szeretnénk lenni. Magunkat tartjuk elfogadhatatlannak. A szégyen esetében az ember önmagára fókuszál, hatására lefagyhat az ember. A szégyen addig helyénvaló, amíg egy adott helyzetre való reakcióként jelenik meg. A szégyen esetében a kiderülés elkerülése irányítja az embert. A szégyen fokozódik a titkolózás által, az elhallgatás és ítélkezés által.

Büntudat akkor alakul ki, ha valakit megbántottunk, fájdalmat okoztunk. Összefügg a felelősség érzésével. A szégyen az énre, a büntudat a cselekvésre vonatkozik. Szégyenében az ember azt fogalmazza meg: Rossz vagyok. Büntudatában: Rosszat tettem. A szégyen feloldásának lehetősége a vállalás, elfogadás, a büntudat feloldása pedig a bűnbánat. Ahhoz, hogy valaki megszegyenülve érezze magát, szükség van mások jelenlétére, míg a büntudat kialakulásához nem szükséges másik ember.

A Bibliában gyakran előfordul a szégyen fogalma. Sokszor találkozunk olyan személyekkel, akik megszegyenülnek, szégyent éreznek. A bibliai szégyen fogalma azonban nem egészen esik egybe a pszichológia által definiáltakkal. Az ember akkor is szégyellheti magát, ha nem egy másik ember jelenlétében cselekedett helytelenül, mivel Isten mindig, mindenhol jelen van, tehát mindig van tanúja a tetteinek.

Az Ószövetségben a héber fogalom (bósáh, bóset) jelent egyaránt szégyent és megszegyenülést is. A bűneset után az első emberpár szégyellte magát Isten előtt. A szégyen legfontosabb jellemzőit mutatja Ádám és Éva:

- magukat szégyellik, nem a tettüket,
- elrejtik magukat,
- a felelősséget elhárítják magukról.

Nem az engedetlenség tettét szégyellték, hanem a meztelenségüket, vagyis önmagukat. Amikor Isten megszólítja őket, akkor nem említik, hogy mit tettek. Nem egymás előtt szégyellték magukat, hanem Isten előtt.

A szégyen érzése ellen úgy küzdöttek, hogy készítettek maguknak ruhát, és Isten elől elrejtőzködtek. Ez a reakció gyakran megjelenik más történetben is. Így például Ezsdrás az imádságában arról beszél, hogy **nem emeli fel a fejét** szégyenében: „és ezt mondtam: Istenem! Szégyenkezem, és nem merem fölemelni arcomat hozzád, Istenem, mert bűneink elborították

fejünket, és vétkünk az égig növekedett” (Ezsd 6,9) Akinek nincsen szégyellnivalója, nyugodtan emelheti fel a fejét: „Akkor szégyen nélkül emelheted föl arcodat, erős leszel, és nem kell félned.” (Jób 11,15) A fej lehajtása az elrejtőzés legegyszerűbb kifejezése.

A szégyen, a megszégyenülés az Ószövetség megfogalmazásában egy olyan **büntetés**, ami Isten ellenségeit és a hívő ember ellenségeit jogosan éri. (Zsolt 6,11) Aki nem Istenben, hanem másban bíz, az szégyenkezik majd: *„Akkor majd rettegni és szégyenkezni fognak, akik Etiópiában bíztak, és Egyiptommal dicsekedtek.” (Ézs 20,5; Zsolt 35,26) Isten népe szégyennek élte meg a betegséget, a háborús vereséget. (Zsolt 44,10) Aki megszégyenül, az elveszíti a megbecsülését, a tiszteletet, ami járna neki.*

Az Újszövetségben a görög „aiszhünó” ige jelenti azt, hogy szégyenkezni, magát szégyellni. Közel negyvenszer fordul elő igei, főnévi formában, illetve igekötős alakban.

1. Szégyen és félelem a Krisztus evangéliumának a felvállalásában:

Az az ember szégyelli magát, aki félelemből nem vállalja fel a Krisztus evangéliumának a hirdetését. Ez a hirdetés vonatkozik a szavakra és a tettekre is. A szégyen ellentéte a bátor nyílt hitvallás: *„Mert ha valaki szégyell engem és az én beszédeimet e parázna és bűnös nemzedék előtt, azt az Emberfia is szégyellni fogja, amikor eljön Atyja dicsőségében a szent angyalokkal.” (Mk 8,38) Aki szégyelli Krisztus követeként a hitét, és nem vállalja fel az emberek gúnyolódását, az nem csak egyszerűen szégyenletes módon viselkedik, hanem megtagadja ezzel Krisztust. És ennek a szégyennek a végítéletre nézve is következményei lesznek. (Lk 9,26)*

A szenvedés is lehet a keresztyén hit következménye, amit nem szégyellhet a hívő ember. A szégyen ebben az esetben a fel nem vállalt szenvedést jelenti. Az első keresztyének idejében a hit megvallása sok esetben a mártírium felvállalását jelentette: *„Ha azonban valaki mint keresztyén szenved, ne szégyenkezzék, hanem dicsőítse Istent ezzel a névvel.” (1Pt 4,16) „Ne szégyelld hát a mi Urunkról szóló bizonyágtételt, se engem, az ő foglyát, hanem szenvedj velem együtt az evangéliumért, Isten ereje által.” (2Tim 1,8)*

Amikor Pál apostol a bűnnel hozza összefüggésbe a szégyent, akkor is az evangélium hirdetéséről van szó: *„hanem elvetjük a szégyenletes titkos bűnöket; nem járunk ravaszságban, nem is hamisítjuk meg Isten ígését, hanem az igazság nyílt hirdetésével ajánljuk magunkat minden ember lelkiismeretének Isten előtt.” (2Kor 4,2)*

Aki hirdeti az evangéliumot, az nem rejt el az emberek előtt olyan dolgokat, amelyek Isten szemében nem kedvesek.

2. Szégyen és bűn:

Aki szégyelli a bűneit, és nem vallja meg, hanem eltitkolja, az nem Krisztus gyermeke: *„Ítéljétek meg tehát, mi az, ami kedves az Úrnak, és ne vegyetek részt a sötétség haszontalan cselekedeteiben, hanem inkább leplezzétek le ezeket. Mert amiket titokban tesznek, azokról még beszélni is szégyen...” (Ef 5,10–12)*

3. Szégyen és erkölcsös viselkedés:

A szégyen kifejezést Pál használja olyan értelemben is, amely nem függ össze az üdvösséggel vagy az evangélium hirdetésével. A szégyen azt jelenti ebben az esetben, hogy a társadalmi szokásokkal és előírásokkal ellentétesen cselekszik valaki.

„Mert ha az asszony nem fedi be a fejét, akkor vágassa le a haját, ha pedig szégyen az asszonyra hajának levágása vagy leborotválása, akkor fedje be a fejét!” (1Kor 11,6) „Nem arra tanít-e titeket maga a természet is, hogy szégyen az a férfinak, ha hosszú haját visel?” (1Kor 11,14) „Ha pedig meg akarnak tudni valamit, otthon kérdezzék meg a férjüket, mert szégyen az asszonyra, ha a gyülekezetben beszél.” (1Kor 14,35)

4. Jézus és a megszegyenültek:

Jézus többször tárta fel ellenfelei igazi gondolatait. És ilyen esetekben sokszor lelepleződtek a titkos, rosszindulatú szándékok, és megszegyenülve hallhattak el legtöbbször Jézus vádlói. Ilyen eset volt a meggörnyedt asszony meggyógyítása is. „Az Úr így válaszolt neki: *Képmutatók, vajon szombaton nem oldja-e el mindegyikötök a maga ökrét vagy szamarát a jászoltól, és nem vezeti-e ki itatni? Hát Ábrahámnak ezt a leányát, akit tizennyolc éve megkötözött a Sátán, nem kellett-e feloldani ebből a kötelékből szombaton? Amikor ezt mondta, ellenfelei mindnyájan megszegyenültek, de az egész sokaság örült mindazoknak a csodáknak, amelyeket ő vitt véghez.*” (Lk 13,15–17)

Maga a szegyen fogalma nem fordul elő, de a házasságtörő asszonnal való beszélgetés során is az asszony vádlói megszegyenültek, és ezért mentek el szótlantul. (Jn 8,1–11)

Jézus ellenfeleinek szegyenét ezekben az esetekben nem követte a bűnbánat. Így megmaradtak bűneikben.

A szegyen érzése a vámszedő esetében:

A vámszedőnél egyszerre jelenik meg a szegyenérzet és a bűntudat. A szegyenét fejezte ki a vámszedő azzal, hogy lehajtotta a fejét, és bűnösnek nevezte magát. A szegyenérzet mindig valamely elvárás vagy norma viszonylatában jelenik meg. A vámszedő azért szegyeilli magát, mert nem a társadalom és végső soron nem Isten elvárásai szerint élt. Ezt felismerve öntötte el a szegyenérzet. A szegyen mellett a bűntudat is jelentkezett a vámszedőnél. És ez az, ami miatt igazán példaértékű lehet a viselkedése a keresztyén emberek számára. Ezzel az érzésével Istenhez fordult, és Istenre tekintett, tőle kérte, hogy ezt az állapotot oldja fel.

A példázatbeli vámszedő magatartásával Jézus megmutatja a szegyen kezelésének Isten szerinti lehetőségét:

- A bűn miatti fájdalomérzés.
- Istentől bűnbocsánatot, kegyelmet kérni.

A Biblia tanítása szerint a szegyen két irányban indíthatja el az embert. Megmaradhat a szegyenérzetben, haragra indulhat az ellen, aki feltárta a bűneit, sőt maga Isten ellen is. Vagy a szegyen hatására megbánhatja a bűneit, és Istenhez fordulhat.

VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK

A szegyen másodlagos, úgynevezett önértékelési érzelm. 2-3 éves korban jelenik meg a büszkeséggel és a bűntudattal együtt. A szegyent gyakran összemoszák a bűntudattal, pedig fontos, hogy különbséget tegyünk köztük. A szegyen az egész egyénre és az önértékelésre terjed ki, míg a bűntudat egy tetre. A szegyen tehetetlenségérzessel jár együtt, hiszen az egész lényünket negatívan látjuk. Azt érezzük, hogy nem olyanok vagyunk, mint amilyenek szeretnénk lenni, míg a bűntudatot az váltja ki, hogy valakit megbántottunk, valakivel rosszat tettünk. Az elrontott tettek kijavíthatók, jóvá tehetők, a szegyen viszont megnyomorít, hiszen egész valóunkat elfogadhatatlannak érezzük.

Erikson pszichoszociális modelljében is jól látható a szegyen és a bűntudat különbsége. Előbb az autonómia és a szegyen kihívásával néz szembe a kisgyermek 2-4 éves kora körül, majd a következő krízis a kezdeményezés a bűntudattal szemben 4-6 éves kora között. Az előbbi a személyét, az utóbbi inkább a tetteit érinti. A korábbi időszakban a kisgyermek sokkal inkább a tehetetlenséget éli meg ezekben a negatív, sikertelen szituációkban, helyzetekben, később már cselekvőként, a tetteivel van jelen.

A szegyen érzése fontos, egyfajta indikátorérzés a szociális kapcsolatokban. Természetesnek tekinthető mindaddig, míg átmenetileg, megszegyenítő helyzetek érzelmi reakciójaként jelentkeznek. Problémásnak a krónikus szegyenérzetet kell tekintenünk, amikor valakiben

állandósul egy bizonyos terület velejárójaként a szégyenérzet. Ehhez nem is kell rosszat cselekedjen, elég ha önmagáról egy szégyenteljes kép rögzül.

A krónikus szégyen kialakulhat megszegyenítő nevelés és fegyelmezés következtében, amikor a szülők, nevelők nem a tettet, hanem a gyermek személyét marasztalják el. Nagy különbség van a között, hogy azt mondjuk, hogy „Rendetlen/fegyelmezetlen/ rossz gyermek vagy!”, vagy magára a tetre reagálunk: „Rendetlenül hagytad a padodat.” „Ezen az órán fegyelmezetlen voltál.” „Többször is zavartad az órát!” Az előbbi megszegyenítő fegyelmezés, az utóbbi lehetőséget ad a bocsánatkérésre, és jóvátételre, a gyermek a tettet nézi, azzal foglalkozik, és nem önmagát érzi értéktelennek.

Szégyenérzet olyan tulajdonság miatt is kialakulhat a gyermekben, amin nem tud változtatni, nem rajta múlik. Az evangélium üzenete: hogy Isten igent mondott ránk, és értékesnek tart bennünket, nagyon megerősítő a harmadikos gyermek számára is. Az óra feladata, hogy a gyermeket a szégyenérzettől eljuttassuk az elfogadottság érzéséig, és helyes bűnbánatra vezessük.

A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ KÖVETELMÉNYEK:

<u>Minimum</u>	<u>Optimum</u>
• Bátorítással vegyen részt az órán a hittanoktató által kezdeményezett feladatokban, játékokban, közös beszélgetésekben, közös éneklésben, imádkozásban. • Saját korosztályának és egyéni sajátosságainak megfelelő szinten tudjon részt venni a tankönyvi infógrafika értelmezésében és a hozzá kötődő beszélgetésben.	• Önként és aktívan vegyen részt az órán a hittanoktató által kezdeményezett feladatokban, játékokban, közös beszélgetésekben, közös éneklésben, imádkozásban. • Saját korosztályának és egyéni sajátosságainak megfelelő szinten legyen képes a tankönyvi infógrafikát értelmezni és saját hasonló élményeiről beszámolni.

ÓRAVÁZLAT JAVASLAT

Fő hangsúly: Isten meg tud szabadítani a szégyentől és a kisebbségi érzéstől, és reális önértékelésre szabadít fel.

Kognitív cél: Isten meg tud szabadítani a szégyentől és a kisebbségi érzéstől, és reális önértékelésre szabadít fel.

Affektív cél: :A reális önértékelés pozitív érzéseinek megélése.

Pragmatikus cél: Olyan lehetőségek teremtése az órán, ahol a tanulók gyakorolhatják a korosztályszintű reális önismeret és önértékelés megélését.

Óra fő része	Javaslatok	Tan eszköz, célhoz kapcsolódás
Motiváció, ráhangolódás, előzetes ismeretek aktiválása	Házi feladat ellenőrzése és átvezetés az órai anyagra. Közös munka a munkafüzetben. Beszéljünk a házi feladról, adjunk lehetőséget mindenkinek, hogy hozzon példát a jobb oldali és baloldali oszlopból! Végezzük el a feladat c) pontját, fogalmazzunk meg egy közös mondatot, amit beírhatunk a pajzsra!	MFGY 20. lecke 3. (58. o.) MFEI 20. lecke 3. (71. o.)

	Hogyan vélekednek Rólad? Munkafüzeti feladat elkészítése	MFGY 21. lecke 1. (59. o.) MFEI 21. lecke 1. (72. o.)
Feldolgozási javaslat, munkáltatás	Füles a figyelem központjában! – Játék a pozitív és a negatív tulajdonságokkal Rajzoljuk fel a Micimackó Fülesét (vagy vigyünk egy képet róla) a táblára! Kérjük meg a gyerekeket, hogy szedjenek össze jó és rossz tulajdonságokat róla, és írják köré! Beszéljünk arról, hogyan érezné magát Füles, ha ezt a szemébe mondanánk! Melyik fogalmazás lenne bántó, melyik fogalmazás lenne célravezető? Hogyan lehetne úgy megfogalmazni, hogy Füles javára legyen? Mit kezdjen Füles ezekkel a kritikákkal? Beszéljünk a szégyen és a bűntudat különbségéről a tankönyv ábrája és a Feladattár segítségével Ki ismer a legjobban? Munkafüzeti feladat elkészítése, Tudod-e? feldolgozása. Vegyünk fel egy szemüveget a múlt órai szemüvegek közül, de most a felirat egyik oldalon „Isten” legyen, másik oldalon „szeretet”. Vegyünk magunk elé egy tükört, és így olvassuk fel a 139. zsoltár 1–4 versét! Beszéljünk a jó és rossz tulajdonságainkról a Tudod-e alapján! Adjuk körbe a szemüveget és a tükört! Nézzenek ezen a szemüvegen keresztül a tükörbe! Töltsék ki a 2. feladat b) pontját! Imakör Zárjuk az órát a 139. zsoltár 23–24. versével és a bűnbánó imádsággal! Olvassuk fel és értelmezzük a gyermekek számára a zsoltárimádságot, majd beszéljünk a bűnbánó imádság erejéről! Imádkozzuk elő a 3. feladatból a bűnbánó imádságot úgy, hogy csendességet tartunk azokon a helyeken, ahol a gyerekeknek kell kiegészíteni! Utána mondjuk el közösen a zsoltárimádságot!	Eszköz: Füles rajz, kép, plüssállat tábla, ívpapír kréta/filc Javaslat: Játszhatjuk más, az osztály által ismert mesefigurával, fontos, hogy legyenek jó és rossz tulajdonságai is. TK 21. lecke 50. o. MFGY 21. lecke 2. (60. o.) MFEI 21. lecke 2. (73. o.) TK 21. lecke 50. o. Eszköz: szemüveg tükör Megjegyzés: Ha nagy létszámú osztályunk van, csak pár gyereknek tudjuk odaadni a tükört és a szemüveget, de így is megkérhetjük a gyermekeket, hogy képzeljék el, ahogy Isten néz rájuk.
Aranymondás	Felidézhetjük az előző órai aranymondást: <i>„A töredelmes és megtört szívet nem veted meg, Istenem.” (Zsolt 51,19)</i>	

Énekjavaslatok (alternatívák)	„Csak nyisd ki a szíved...” (TK 78. o. 20.) RÉ 469: „Jézus, nyájas és szelíd...” (TK 64. o. 1.) „Jöjj, ó, jöjj el...” (TK 74. o. 16.) „Köszönöm, köszönöm...” (TK 72. o. 12.) BS 138: „Új szívet adj...” DU 87: „Jöjj, szabadíts meg... (dall. RÉ 241: „Szent vagy...”)	
Házi feladat	Zsoltárimádság memorizálása kisötösért.	

TOVÁBBI ÖTLETEK

1. Zsoltárimádság tanulása

Osszuk két részre a csoportot! Válaszolgatva imádkozzák a 139. zsoltár 23-24-ig verseit:

<i>Vizsgálj meg, Istenem,</i>	<i>ismerd meg szívemet!</i>
<i>Próbálj meg,</i>	<i>ismerd meg gondolataimat!</i>
<i>Nézd meg, nem járok-e téves úton,</i>	<i>és vezess az örökkévalóság útján!</i>

Utána cseréljünk!

Segíthetjük a tanulást, ha előtte papírsíkokra kiírjuk a részeit, és felmutatjuk segítségként a soron következő részt a soron következő csoportnak.

ÚTMUTATÓ A MUNKAFÜZET FELADATAIHOZ

2. feladat: Fontos, hogy ebben a feladatban az elfogadó és szerető istenképet erősítsük a gyermekben. Félelmet kelthet benne egy mindent tudó Isten, aki megítéli őt. Isten ismer minket, és szeretettel vár bennünket, minden olyan jó és rossz tulajdonságokkal, amelyekkel vagyunk. Rámutat arra, ami rossz bennünk, de nem megítél vagy megszégyení, hanem megbocsátja megbánt vétkeinket, és segít változni.